

СОЦИОЛОГИЯ

1 въпрос:

Историческото начало на социологията. Периодизация на социологическото познание. Преходът към модерно общество и раждането на социологията.

Първият социологически поглед върху обществото намираме в древните митове, религии и философии. Най-старите възгледи за обществото са намерени в Китайската философия, която представя обществото като част от природата, а човека – като естествено същество. Знанията за обществото по това време са все още общи, неразчленени /синкретични/ и социологическите мисли не могат да се отделят от митологичните и религиозните схващания на жреците, мъдреците и оракулите- мислителите на онези времена.

Ново качество на обществената мисъл се появява в Елада и Рим. Тя открива рационалното понятие и го поставя в основите на научното познание. Става радикална смяна на гледна точка върху света. Най-яркият социален мислител на античността- Платон констатира, че държавата е погълнала обществото и нормите на последното са ерозирани. Със своята идея за обществото Платон отхвърля както бедността, така и богатството, когато те пречат на гражданите да изпълняват обществените си задължения. Именно на основата на изпълнение на обществените задължения е възможен социалния ред. В противен случай настъпва разрыв между обществото и човека и се създават условия за тирания. Римският социален свят формира нови социологически мисли в рамките на философията.

Един от първите християнски мислител Аугустин Блажени /353-430г./ в своето съчинение за “Божия град” ни дава религиозната представа за идеално общество, в противовес на “земния град”. Той е под влиянието на Платон и неговата идея за идеалното общество.

Капиталистическият начин на производство разширява социалните граници на обществото. Проблемът за социалния ред става все по-остър в обществото. Най-пълно той е обоснован от ТОМАС ХОБС /1588-1679г./. Според него в естественото състояние на обществото цари безпорядък. Това е война на всички срещу всички.

За основоположник на социологията се сочи френският философ **ОГЮСТ КОНТ /1789-1857г./**. Отнасяйки се критично към философските учения до своето време, той се заема със създаването на една нова, позитивна, с приложен характер философия на обществото, която той назовава **СОЦИОЛОГИЯ**. В курса си по “Позитивна философия” през 1939г. дава нов систематичен отговор за това, защо социологията възниква по негово време. Първите големи критици на Конт поставят на преразглеждане неговите възгледи и сочат като основоположници Емил Дюркем /1858-1917г.- пръв професор по социология в света/, Макс Вебер /1864-1920/, Парето.

От гледна точка на Дюркем **ШАРЛ МОНТЕСКЬО** е ключова фигура за социологията /”Размисли за величието и падението на римляните”/. За Монтескьо “веднага щом хората се обединят в общество, те губят чувството за слабост. Равенството, което е съществувало между тях, изчезва и започва война”. И за да може обществото да овладее държавата, трябва да раздели трите власти- законодателната, изпълнителната и съдебната.

ПЕРИОДИЗАЦИЯ НА СОЦИОЛОГИЯТА:

I. **протосоциология** /първична социология/- от древността до 1838г.

II. **социологията като обособена наука**- след 1838г.

III. **Отчитане на социализацията на социо- културната теория.**

ТРАДИЦИОННО ОБЩЕСТВО- то съществува до началото на ХХ век.

То е **ПРИРОДНО**, защото човекът и обществото са неотделени от природата и човекът зависи от нея. То е **ЦИКЛИЧНО** /непрекъснато се възпроизвежда човешкото общество; сезонната цикличност/. Социалното време е циклично, а не линейно /каквото е нашето модерно време/. То е **ЦЯЛОСТНО** /неотделимост от природата, от човешката общност; много дълбока съгласуваност на ролите на човека- в личния живот сме едни, на работа- други/. То е **ПРЕДВИДИМО**, тъй като всяко поколение повтаря предишното поколение и човекът се възпроизвежда в предвидим вид. Когато настъпи някаква криза, промяна в това общество, то вече става непредвидимо. Това е едно от основанията да възникне науката СОЦИОЛОГИЯ.

ПОЛИПАРАДИГМАЛНОСТТА на социологията се изразява в това, че има много школи, идеи, парадигми, които дават различни отговори на въпроси като “ЩО Е ОБЩЕСТВО?”, “КАКВО ИЗУЧАВА СОЦИОЛОГИЯТА?” и други.

втори въпрос:

КЛАСИЧЕСКИ СОЦИОЛОГИЧЕСКИ ТЕОРИИ

I. **ТЕОРИЯ на ОГЮСТ КОНТ /1798-1857г./** Интересува се от въпросите за политиката или по- точно как е възможен изход от безредието и установен социален ред. Той е основоположник на ПОЗИТИВИЗМА. Ключов проблем тук е разграничението между познаващия субект и обекта на познанието. **ОБЕКТЪТ** на познанието съществува независимо от познаващия го субект. **ПОЗНАВАЩИЯТ СУБЕКТ** е абстрактен и безсъдържателен посредник между познание и обект.

ПОЗИТИВНО- това, което действително съществува; фиксиране върху полезността; сигурност на твърденията.

Обосновава се позитивизма, за да се разграничи философията и социологията. Социолозите отричат научния статус на философията. Според Конт има 6 фундаментални науки: математика, астрономия, химия, физика, физиология и социология. Познанието според него преминава през 3 стадия: **ТЕОЛОГИЧНО**, **МЕТАФИЗИЧНО** и **НАУЧНО** /позитивно/.

Системата на обществото е съставена от 2 части:

- **СОЦИАЛНА СТАТИКА**, която обхваща човечеството като система. Според него **СЕМЕЙСТВОТО** е фундаментална социална институция.
- **СОЦИАЛНА ДИНАМИКА**- която обхваща последователността на социалните явления. Емпиричните наблюдения и обобщения имат за задача да установят и формулират закономерностите на социалната динамика.

Според него социологията трябва да допринесе за благоденствието на човечеството, за да разбере и предвиди, а и да контролира човешкото поведение. Социологията изучава фактите от обществения живот така, както физиката изучава физическите явления, затова той я назовава СОЦИАЛНА ФИЗИКА. Позитивизмът има ново възраждане в 60-те години на ХХ век.

II. ТЕОРИЯ НА ХЪРБЪРТ СПЕНСЕР /1820-1903г./ Той е основен представител на ЕВОЛЮЦИОНИЗМА. Еволюционизмът прави опит да обедини теоретичните знания на своето време в една системна синтетична философия. Според него “обществото в социологически смисъл се образува тогава, когато освен съприкосновение между индивидуализма, има и кооперация между тях”. Неговата социология има 2 теории:

- 1. теория за органическия строеж на обществото и**
- 2. теория за социалната еволюция.**

Спенсер разкрива органическия характер на обществото чрез съпоставянето му с биологичния организъм. Развитието и на двата организма става чрез диференциация на елементите и функциите им, което се отразява върху съзнанието на хората. В биологическия организъм елементите съществуват заради цялото, а в обществения организъм цялото съществува заради елементите си. Обществото съществува заради благата на своите членове, а не обратното. Спенсер представя обществото като саморегулираща система, като резултат от взаимодействието между структурите и функциите. При еволюционизма процесите на социологията- промяна и развитие, са праволинейни, непрекъснати и постепенни.

III. ТЕОРИЯ НА ЕМИЛ ДЮРКЕМ /1858-1917г./- първият професор по социология в света. Написал е “Разделението на обществения труд”, “Правилата на социологическия метод, “Самоубийството” и “Елементарните форми на религиозния живот” Чрез тях разкрива природата на социалните системи, на социалните факти, социалното съзнание, колективистичните представи като символически системи. Обръща по- голямо внимание на модерната социология. Смята, че Конт не е успял да положи основите на социологията. Според него, за да стане наука, социологията трябва да изучава социалните факти, аспектите на обществения живот, които оформят човешките индивидуални действия /икономика, религия/. Убеден е, че трябва да изучаваме обществения живот със същата обективност, с която се изследва природния свят. Смята, че това, което крепи обществото, са споделени ценности, стил и обичаи. Неговият анализ на социологическа промяна се основава на разделението на труда. Твърди, че разделението на труда постепенно измества религията като основа на социалната спомагателност. С нарастване на разделението на труда, хората стават по- зависими помежду си. Според Дюркем процесите на промяна в модерния свят са бързи и интензивни и пораждат големи социални трудности, които свързва с автономията. Дюркем разработва въпроса за общите условия за превръщане на социологията в самостоятелна наука. Обръща внимание на обосноваване на спецификата на нейния предмет и на социологическите факти, съставляващи стойността на обществената действителност.

IV. ТЕОРИЯ НА КАРЛ МАРКС /1818-1883г./ Опитва се да обясни промените, настъпили в обществото по време на индивидуалната революция. Има материалистично разбиране на историята. Не идеите и ценностите на хората са основни източници на социологическата промяна. Промяната се предизвиква от ИКОНОМИЧЕСКИ фактори. Класовите конфликти са

мотивиращата сила на историческо развитие. Най-важните промени са свързани с развитието на капитализма, който ще бъде заменен от безкласово общество. Неравенствата между хората няма да изчезнат, но няма да има господстваща и подчинена класа. Той почти не употребява думата социолог, но разкрива цялостната структура на обществения живот. Формулира редица закони на общественото мислене.

V. ТЕОРИЯ НА МАКС ВЕБЕР /1864-1929г./ Неговите занимания обхващат много дисциплини. Трудовете му обхващат икономически правила, философия, сравнителна история, социология, и голяма част от тях е посветена на развитието на модерния капитализъм. Критичен е към Маркс и отхвърля материалистичното разбиране на историята. Икономическите фактори са важни, но **ИДЕИТЕ** и **ЦЕННОСТИТЕ** оказват по-голямо влияние върху социологическата промяна. Неговото схващане е за съществуване на модерните общества и за причините за разпространяването на “западния” начин на живот. Поставя учението за **НАУКАТА** и **БЮРОКРАТИЗМА**. Анализира различията между западните общества и другите големи цивилизации- Китай, Индия, Близкия изток, и в хода на тези изследвания прави важни приноси към социологията на религията. Друга част от неговите теории е за социологическото действие, като това е човешко поведение към други хора или техните общности. Ако дадено поведение е смислово ориентирано, то има социален характер. Методи на социологическото познание са **наблюдаващото обяснение** и **тълкуващото разбиране**. Разбирането е ирационално, интуитивно съпреживяване в чувстване. Това е метод на познание за опознаване на действителността. За Вебер човешкият свят се конструира от срещите на индивидуалните ценности на хората, при които срещи се формира емпиричната социална реалност. За базова единица, за “атом” на социалния живот, Вебер приема социалното действие, под което разбира “човешкото поведение” насочено към други хора или техните общности. Дейности, насочени към неодушевени предмети или за собствено удовлетворение, нямат социален характер. Не е социално действие и реактивното поведение на група хора, чиято постъпка не засяга отношението помежду им.

Това са основните класически автори, от които тръгват школите.